

เหตุเกิดที่ประเทศไทย: กรณีคำอาราธนาธรรม

ร.ต.สุรเชษฐ์ ทองแมน

เหตุผลที่ผู้เขียนตั้งข้อบทรความเช่นนี้ ก็เนื่องจากไม่ทราบว่าจะเขียนต่อไปนี้ได้เกิดขึ้นในประเทศอื่นๆ เช่น ลังกา หม่า (เมียนมาร์) กัมพูชา ลาว เป็นต้น ด้วยหรือไม่? เพราะยังไม่ได้สอบถามหรือตรวจสอบให้แน่ชัดนั่นเอง

เหตุเกิดที่ประเทศไทยในบทรความนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับคำอาราธนาธรรม คำว่า “อาราธนาธรรม” หมายถึง การเชื่อเชิญ พระสงฆ์ให้แสดงธรรม (เทศน์) นั่นเอง โดยปกติแล้ว พระสงฆ์จะแสดงธรรมอยู่บนธรรมมาสน์ ซึ่งมีลักษณะค่อนข้างเป็น พิธีการหรือเป็นกิจลักษณะ ต่างจากการแสดงปาฐกถาหรือบรรยายธรรมที่ไม่นิยมกล่าวคำอาราธนาธรรม การกล่าวคำอาราธนาธรรมเป็นหน้าที่ของทายกหรือเจ้าพิธีการ ผู้ทำหน้าที่ในงานนั้น

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนเชื่อว่านักการศาสนา นักวิชาการ รวมทั้งผู้นำชุมชนหลายๆ ท่าน ที่คลุกคลีอยู่กับงานด้านศาสนา หรือพิธีกรรมทางศาสนา ย่อมมีความเกี่ยวข้องกับคำอาราธนาธรรมอยู่ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ไม่มากก็น้อย

สิ่งที่ผู้เขียนได้สังเกตมานานแล้วก็คือว่า คำอาราธนาธรรมที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทยนั้น มีความถูกต้องหรือไม่ อย่างไร นี่คือปัญหาที่จะเขียนในครั้งนี ขอให้ผู้อ่านทุกท่าน (โดยเฉพาะ ที่มีความรู้เรื่องศาสนา) ตั้งจิตเป็นกลาง (ไม่มีอคติ) และ เปิดใจให้กว้าง เพื่อจะได้ไม่เป็นการปิดกั้นความออกเงยทางปัญญาของตนเองไปในตัว แล้วสละเวลาอ่านบทรความนี้ไป จนจบด้วยเถิด

คำอาราธนาธรรมที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบันนี้ (จริงๆ ใช้กันมาช้านานแล้ว ทั้งในงานราษฎร์พิธีและรัฐพิธี รวมทั้งใน ๓ เหล่าทัพ คือ กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ) เป็นดังนี้

พรหมา จ โลกาทิปตี สหมปติ
กตอณชลี อนุธิวรี อยาจถ
สนธิธ สดตาปุปรชกชชาติกา
เทเสตุ ธมมํ อนุกมปิมี ปชํ

คำอาราธนาธรรมข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบาทที่ ๒ นั้น มีคำถามขึ้นมาว่า

๑. กตอณชลี ตู ช้อนหน้าสระ อ ได้อย่างไร เป็นสนธิอะไร (หลักสนธิข้อไหน)
๒. อนุธิวรี เป็นปาฐะที่ถูกต้อง หรือมีใช้ หรือไม่ (มีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่)

ก่อนที่จะได้เฉลยหรือทำความเข้าใจกันต่อไป ขอยกคำอาราธนาธรรมจากหลักฐานที่เชื่อถือได้ ดังนี้

๑. พรหมา จ โลกาศิปตี สหมปติ

กตณชลี อนธิวริ อयाजถ

สนธิธ สดตา อปปรชกขชาติกา

เทเสหิ รมมฺ อณุกมปิम्मํ ปชฺ.

(สุย. ชุ. พุทฺ. ๓๓/๑/๔๐๓)

๒. พรหมา จ โลกาศิปตี สหมปติ

กตณชลี อนธิวริ อयाजถ

สนธิธ สดตา อปปรชกขชาติกา

เทเสตุ รมมฺ อณุกมปิम्मํ ปชฺ.

(วุตโตททยมฺญชรี หน้า ๒๔๓ เป็น ๓๓/๑/๔๓๕)

๓. พรหมา จ โลกาศิปตี สหมปติ

กตณชลี อนธิวริ อयाजถ

สนธิธ สดตา อปปรชกขชาติกา

เทเสหิ รมมฺ อณุกมปิम्मํ ปชฺ.

(ฉบับมหาจุฬาฯ)

๔. พรหมา จ โลกาศิปตี สหมปติ

กตณชลี อนธิวริ อयाजถ

สนธิธ สดตา อปปรชกขชาติกา

เทเสหิ รมมฺ อณุกมปิम्मํ ปชฺ.

(ศีติ-รวม ฉบับมฺญชรีสังคายนา)

จะสังเกตเห็นว่า คำอาราธนาธรรมจากหลักฐานที่เชื่อถือได้ดังกล่าวมานั้น เฉพาะบาทที่ ๒ (คือ กตณชลี อนธิวริ อयाจถ) เหมือนกันทุกฉบับ ที่แตกต่างกันคงมีเพียง สหมปติ (มีที่เดียว), เทเสหิ-เทเสตุ และ สดตา อปปรชกขชาติกา- สดตาอปปรชกขชาติกา เท่านั้น (แต่ก็ยังมีความถูกต้องตามหลักภาษา)

ต่อไปนี้จะวินิจฉัยฉันทน์ และวิธีไวยากรณ์ เป็นลำดับไป (เน้นบาทที่ ๒)

๑. วินิจฉัยฉันทน์

ในวุตโตททยมฺญชรี หน้า ๒๔๓ ระบุชัดว่า คาถานี้เป็นอุปชาติคาถาที่ผสมระหว่างอินทรวงศ์ กับรุจิราคาถา (๑ ใน อติชคตีฉันทน์ ๑๓ พยางค์) กล่าวคือ บาทแรกของคาถานี้ เป็นอินทรวงศ์, บาทที่ ๒ เป็นรุจิรา, บาทที่ ๓ เป็นอินทรวงศ์ โดยรวมคำว่า อปป เป็น ๑ พยางค์ และถือว่าเป็นลหุ แม้ส่วนใหญ่การรวม ๒ พยางค์ เป็น ๑ พยางค์ มักถือว่าเป็นครุ

แต่บางทีก็ถือว่าเป็นลหุได้ ตัวอย่างในลักษณะนี้ยังมีพบในอจลธิตีคาถา (ดู ปริจเฉท ๒ คาถา ๓๘) ส่วนบาทที่ ๔ ก็เป็น อินทรวงศ์ ดังนั้น คาถานี้จึงเป็นอุปชาติคาถาที่ผสมอินทรวงศ์กับรุจิวรรคาถา

ท่านยังกล่าวต่อไปอีกว่า บางท่านตรวจคาถานี้ไม่ได้ จึงถือว่าเป็นอินทรวงศ์ทั้งหมด โดยเปลี่ยนบาทที่ ๒ เป็นคำว่า กตอณชลี อนธิวร อยาจก และเปลี่ยนบาท ที่ ๓ เป็น สนธิธ สดตปาปชกชชาติกา เพื่อให้ต้องคณะฉันท แต่การเปลี่ยนเช่นนั้นไม่ถูกต้องตามคัมภีร์พุทธวงศ์ และทำให้เสียรูปศัพท์ทางภาษา

เพื่อให้เห็นชัดเจน อาจสรุปได้ดังนี้ บาทที่ ๑-๓-๔ เป็น อินทรวงศ์ (๑๒ พยางค์) กำหนดด้วย ต-ต-ช-ร ส่วนบาทที่ ๒ เป็น รุจิวรรคาถา (๑๓ พยางค์) กำหนดด้วย ช-ภ-ส-ช-ครุลอย ดังนั้น เฉพาะบาทที่ ๒ (คือ กตอณชลี อนธิวร อยาจก) นั้น จะเป็นดังนี้ ก ตย ช = ช คณะ (มุณีนท), ลี อ น = ภ คณะ (มารช), ธิ ว ร = สุกโต, อ ย า จ = ช คณะ (มุณีนท) และ ถ = ครุลอย

จากหลักฐานที่เชื่อถือได้ดังกล่าว สามารถที่จะชี้ชัดได้แน่นอนว่า (เฉพาะบาทที่ ๒) ที่ถูกต้องนั้น ต้องเป็น กตอณชลี อนธิวร อยาจก เท่านั้น (หลักฐานจากพระไตรปิฎกทุกฉบับ) ไม่สามารถจะเป็น กตอณชลี อนธิวร อยาจก ได้เลย (เพราะผิดจากหลักฐานในพระไตรปิฎก) และเป็นรุจิวรรคาถา (ดังที่กล่าวไว้ในวุตโตทยมัญชรีข้างต้น) เข้าใจว่าที่เปลี่ยนเป็นเช่นนั้น (คือ กตอณชลี อนธิวร อยาจก) ก็เพราะไม่สามารถตรวจฉันทได้ (ไม่รู้ว่าเป็นฉันทอะไร)

อีกประการหนึ่ง ก็เพราะต้องการให้เป็นอินทรวงศ์เช่นเดียวกับบาทอื่นๆ (ต้องการให้เป็นอินทรวงศ์ทุกบาท) ซึ่งเป็นเหตุ ให้ไม่ถูกต้องตามคัมภีร์พุทธวงศ์ (หลักฐานที่มาเดิม) และทำให้เสียรูปศัพท์ทางภาษา คือไวยากรณ์ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

๒. วินิจฉัยศัพท์/ไวยากรณ์

๒.๑ กตอณชลี ศัพท์เดิม คือ กตอณชลี แยกเป็น กต + อณชลี, ลบสระหน้า ปกตีสระหลัง (คือ ลบ อ ที่ ต และ คง อ ที่อณชลี ไว้) ทั้งนี้ ตามสูตร สรโลโปมาเทสปปจยยาติมहि สรโลเป तु ปกติ (ปทรูปสิทธิ สุตרתที่ ๖๗ หน้า ๕๙) จึงเป็น กตอณชลี

ท่านแสดงวิเคราะห์ไว้ว่า กโต อณชลี กรบุโณ เอเตนาติ (กโต อณชลี เยน โส) กตอณชลี (ผู้มีอณชลีอันกระทำแล้ว), เป็น ตติยาตุลยทธิกรณพหุพหิสมาส เมื่อควรจะเป็น กตอณชลี แต่ทำที่ขะ เป็น กตอณชลี ทั้งนี้เพื่อรักษาฉันท (ฉันทานุกรกษณตถยเหตุท ที่โฆ) (กษชาวิตรณิปุราณอนินวฎีกา, ปาจิตติยกณท: ซิตี-รวม ฉบับฉัฐฐสังคายนา)

อนึ่ง คำว่า กตอณชลี นี้ ตรงกับคำสันสกฤตว่า กฤตอณชลี ซึ่งมีความตรงกันในด้านครุ-ลหุ เป็นอย่างดี กล่าวคือ ก = กฤ (ลหุ), ตย = ตาณ (ครุ), ช = ช (ลหุ) และ ลี = ลี (ลหุ) ท่านแยกเป็น กฤต + อณชลี (อณชลี) ดังใน

The Practical Sankrit-English Dictionary p.369 col.3 และ The Student's Sankrit-English Dictionary p.159 col.3 ของ Vaman Shivram Apte แปลว่า folding the hands supplication, และใน A Sankrit-English Dictionary p.303 col.1 ของ Monier-Williams แปลว่า (krtanjali) One who joins the hollowed palms in reverence or to solicit a favour (holding the hollowed palms together as if to receive alms or an offering), standing in a reverent or respectful posture.

สรุปว่า คำว่า กตยชลี นั้น ศัพท์เดิมก็คือ กตยชลี ส่วนที่เป็น กตยชลี ก็เพราะท่านทำทีฆะเพื่อรักษาฉันท์ ดังนั้น ในพจนานุกรมมคธ-ไทย หน้า ๑๖๓ ของ พันตรี ป. หลงสมบุญ จึงแสดงเป็น ๒ รูป คือ กตยชลี และ กตยชลี (วิ.) (แปลว่า ผู้มีกระพุ่มมืออันกระทำแล้ว) แต่เมื่อว่าตามที่ท่านแสดงไว้แล้ว (กษาวีตรณิปุราณอภินวฎีกา, ปาจิตตยภณฑ: ซีตี-รอม ฉบับฉัฐฐสังคายนา) ศัพท์เดิม ก็ต้องเป็นรูปเดียว คือ กตยชลี เท่านั้น

ส่วนคำว่า อยชลี หรือ อยชลี นี้ ท่านแสดงไว้ดังนี้

๑. ปทานุกรมพระไตรปิฎก ฉบับบาลี-ไทย เล่ม ๑ หน้า ๓๘๒-๓๘๓
อยชลี (ปุ) (อยช+อลิ) ตูบาลีประกอบด้วย) แปลว่า (๑) การไหว้, การประนมมือ, การกระพุ่มมือ แสดงความเคารพคือประนมมือนี้นั่งสืบเข้าด้วยกัน ทำอุ้งมือให้หนุนเล็กน้อย ยกขึ้นจรดที่หน้าผาก (๒) ใช้มือวักน้ำดื่ม (๓) ฝ่ามือ
๒. พระคัมภีร์อภิธาน์ปทีปิกา คาถาที่ ๒๖๘
อยชลี (อิการันต์) ปุลงลิงค์. กระพุ่มมือ
๓. ปาลี-สยาม อภิธาน หน้า ๙
อยชลี (อิการันต์) (อภิช. อยชลี) ป. (ปุลงลิงค์) ประนมมือ
๔. ปทานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต หน้า ๑๗
อยชลี (อิการันต์ ปุลงลิงค์) นิ้วสืบ อันรุ่งเรืองโดยยั้ง (ประนมมือ)
๕. หนังสือพระบาฬีปิฎก ภาคหนึ่ง หน้า ๓๔
อยชลี (อิการันต์) ประนมมือ (อยชลี ก็มี)
๖. พจนานุกรม มคธ-ไทย หน้า ๑๘
อยชลี, อยชลี, อยชลี (ปุ.) การประนมมือ, การไหว้ (ส่วนใหญ่ใช้ในความหมายว่าประนมมือ), ประนมมือ, กระพุ่มมือ, กระพุ่มมืออัน รุ่งโรจน์โดยยั้ง, อัยชลี, อัยชลี, ชลี (ตัด อัย ออก). วิ. อยชติ ภตติมนน ปกาเสตีติ อยชลี อยชลี วา, อยช ปกาสน, อลิ, อลี. สนามหลวงแผนกบาลี ปี ๒๕๑๗ เฉลยเป็น อิต. ส. อยชลี.

จากหลักฐานที่ยกมานั้น พบ ๒ รูป คือ อยชลี และ อยชลี และพบเป็น ๒ ลิงค์ คือ ปุลงลิงค์ และอิตถิลิงค์ (แต่มีติ สัททนต์ ปทมาลา หน้า ๓๐๑, รูปสิทธิปกรณ์ หน้า ๖๔, นิรุตติทีปนี (นามกัณฑ์) สูตรที่ ๑๖๗ (นา समास) เป็นต้น แสดงเป็น อิการันต์ ปุลงลิงค์) มีที่ใช้ เช่น

- ก) ปุลงลิงค์ เช่น อยชลีสามีเจน จาติ สามิจิมเมน สทธี อยชลี จ เตสึ น กาดพโพพา
(วินยาลงการฎีกา, ปกิณณกวีนิจยภณฑ: ซีตี-รอม ฉบับฉัฐฐสังคายนา)
- ข) อิตถิลิงค์ ก็มี (พบน้อยมาก) (โดยสังเกตได้จากบริบทเช่นกัน) เช่น ปุณญตติเกหิ อยชลี กรณียา เอตถาติ
อยชลี กรณียา ฯ (วิสุทธีมคธมหาฎีกา-๑, ฉอนุสสติเนทเทสวณณนา ซีตี-รอม ฉบับฉัฐฐสังคายนา)

ส่วนในทางสันสกฤต แสดงเป็น อยชลี อิการันต์ ปุลงลิงค์ (สำเร็จมาจาก อยช ชาทู + อลิ ปัจจัย) เช่น ใน A Sanskrit-English Dictionary p.11 col.1 ของ Monier-Williams, The Practical Sanskrit-English Dictionary p.25 col.2

ของ Apte, The Student's Sanskrit-English Dictionary p.8 col.2, The Concise Sanskrit-English Dictionary p.8 col.2

๒.๒ อนธิวร เป็นรูปพหูพจน์วิภัตติ ศัพท์เดิม ก็คือ อนธิวร แปลว่า พระพุทธเจ้า ในพระคัมภีร์อภิชานปทีปิกา คาถาที่ ๑-๓ แสดงศัพท์ที่หมายถึงพระพุทธเจ้าไว้ ๓๒ ศัพท์ คือ พุทธ, ทสพล, สตถุ, สพพณณ, ทิปทุตตม, มุนินท, ภควนตุ, นาถ, จกขุมนตุ, องคิรส, มุนิ, โลกนาถ, อนธิวร, มเหสี, วินายก, สมมตจกขุ, สุกต, ฐริปณณ, มารชิ, นรสีห, นรวร, ธรรมราช, มหามุนิ, เทวเทว, โลกครุ, ธรรมสุสามิ, ตถาคต, สยมภู, สมมาสมพุท, วรปณณ, นายก และ ชิน เฉพาะคำว่า อนธิวร นั้น ในพระคัมภีร์ต่างๆ ได้แสดงความหมายไว้ดังนี้

๑. พระคัมภีร์อภิชานปทีปิกาฎีกา (อธิบายคาถาที่ ๒) แสดงไว้ว่า อตตโน อธิกสส กสสจิปิ อุตตมบุคคลสส อภาวโต อนธิวโร, สพพปริยตตตตภาวตตวา นตถิ เอตสส อิติโณ อธิโก ปตเถตพโพ อตตภาวโต อนธิวโร.
๒. พระคัมภีร์อภิชานปทีปิกาฎีกา หน้า ๒๑๙ แสดงไว้ว่า อตตโน อธิกสส กสสจิปิ อภาวโต อนธิวโร.
๓. คัมภีร์อภิชานวรรณนา หน้า ๑๑ แสดงไว้ว่า อนธิวร (น + อธิวร) พระพุทธเจ้า, ผู้ประเสริฐสุด. อจจนตวโร อธิวโร นาสส อตถิติ อนธิวโร, น ตโต อธิโก วโร อตถิติ วา อนธิวโร, อนุตตโรติ อตโธ (ขุ.อฎ. ๕๑/๑/๑๓) (แปล) พระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครยิ่งกว่า พระนามว่าอนธิวระ ได้แก่ผู้ประเสริฐสุด. อตตโน อธิกสส กสสจิปิ อภาวโต อนธิวโร (แปล) พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่าอนธิวระ เพราะไม่มีผู้ใด ประเสริฐยิ่งกว่าพระองค์ [อาเทศ (แปล) น เป็น อน, ลปสรรหน้า (และปกติสรรหลัง)] และในหน้าที่ ๑๒ แห่งคัมภีร์นี้ยังกล่าวต่อไปอีกว่า คาถาที่ชาวพุทธนิยมสวดอาราธนาธรรมว่า

พรหมา จ โลกาธิปตี สหมปตี
กตถุชลิ อนธิวโร อยาจถ
สนตีส สตตวา อปปรชกขชาติกา
เทเสหิ ธรรม์ อนุกมปิมี ปช.
(ขุ. อปทาน ๓๓/๑/๔๐๔)

(แปล) ท้าวสทิมบดีพรหมผู้เป็นประธานในโลกทั้ง ๓ ประนมอัญชลี
กราบทูล อาราธนาพระพุทธเจ้าว่า ในโลกนี้ เหล่าสัตว์ผู้เกิดมา
มีนัยน์ตาเป็นอนธลีเพียงน้อยนิด มีอยู่ ขอพระองค์อาศัยความเอ็นดู
หมู่สัตว์นี้ แล้ว โปรดทรงแสดงธรรมด้วยเถิด

๔. พจนานุกรม มคอ-ไทย หน้า ๓๖ แสดงไว้ว่า อนธิวร (ปุ.) อนธิวระ อนธิวร พระนามของพระพุทธเจ้าทั้งปวง พระนาม ๑ ใน ๓๒ พระนาม. (วิเคราะห์) อตตโน อธิกสส กสสจิปิ อภาวโต อนธิวโร.
๕. พจนานุกรมพระไตรปิฎก ฉบับบาลี-ไทย เล่ม ๒ หน้า ๖๑ แสดงไว้ว่า อนธิวร (ติ) [น + อธิวร] แปลว่า (ก) ผู้ไม่มีใครประเสริฐกว่าตน = พระพุทธเจ้า.

(ตัวอย่างที่มา-ความหมาย) พรหมา จ โลกาธิปตี สหมปตี, กตถุชลิ อนธิวโร อยาจถ. พุทธว. ๒๙๙,
อจจนตวโร อธิวโร นาสส อตถิติ อนธิวโร, น ตโต อธิโก วโร อตถิติ วา อนธิวโร อนธิวโร อนุตตโรติ อตโธ.

พุทธว. อฎ. ๑๔, อิธ อนธิวรา พุทธา, อภิสมพุทธา วิโรจนติ. ชา. ๒/๒๖๔, อนธิวราติ อตุลยา อปเปมยยา.
ชา. อฎ. ๔/๒๓๔, ตถาคตสสันธิวรสส สาสน. วิมาน. ๑๙, อนธิวรสส สมมาสมพุทตสส. วิมาน. อฎ. ๗๖
(ข) อันประเสริฐยิ่ง, อันไม่มีฤทธิ์อื่นยิ่งกว่า.

(ตัวอย่างที่มา-ความหมาย) อิทธิ จเต อนธิวรา วิหังคมา. วิมาน. ๑๘, อนธิวราติ อธิกา วิสิฐฐา อญญา
เอติสสา อตถิติ อนธิวรา, อติอตุตมาติ อตโถ. วิมาน. อฎ. ๗๓ ทำตัว อนธิวร แยก เป็น น+อธิวร,
แปลง น เป็น อน (ปทรูปสัทธิ สุตฺรที่ ๓๔๕ หน้า ๒๓๐, คัมภีร์ปทรูปสัทธิ แปลและอธิบาย เล่ม ๒
สมาสกันท์-กัพพิชานกันท์ หน้า ๔๗ (อธิบายสุตฺรที่ ๓๔๕), สัททนีติปกรณ สุตตมาลา (ฉบับบัญญัติโลกิคุ)
สุตฺรที่ ๗๑๘ หน้า ๒๖๒, สัททนีติ เล่ม ๓ สุตตมาลา หน้า ๗๐๘ (แปลสุตฺรที่ ๗๑๘), กัจจายณะชั้นพื้นฐาน
สมาสกันท์ สุตฺรที่ ๑๙ หน้า ๒๕๓) = อน (an) + อธิวร (adhivara), นำ น ไปประกอบกับ อ แห่ง อธิวร
ด้วยสุตฺร นเย ปริ ยุตเต (ปทรูปสัทธิ สุตฺรที่ ๑๐ หน้า ๑๐, ฯลฯ) จึงเป็น อนธิวร (anadhivara)

นักบาลีพึงสังเกตให้ดีกว่า การแปลง น เป็น อน นั้น น หนู มีจุดข้างล่าง (คือ เป็น น) แต่เมื่อนำไปประกอบกับ อ
ที่อยู่ข้างหลัง (คือ อ แห่ง อธิวร) จะกลายเป็น น (น หนูไม่มีจุดข้าง ล่าง) ทันที

อย่างไรก็ตาม ในบางแห่ง (ดู ข้อ ๓ คัมภีร์อภิธานวรรณนา หน้า ๑๑) แยกเป็น น + อธิวร, แล้วว่า แปลง น เป็น อน
(น ไม่มีจุด) แม้เป็นเช่นนี้ แต่เมื่อทำการสนธิ ก็ต้องลบสระหน้า (คือ อ ที่ น-จาก น เป็น น เพราะ น ไม่มีสระอาศัยแล้ว
เนื่องจากถูกลบไป) แล้วจึงนำ น ไป ประกอบกับ อ แห่ง อธิวร จึงเป็น อนธิวร

กล่าวให้ชัดเจนไปอีกที ก็คือ ไม่ว่าจะแปลง น เป็น อน (ดังที่อ้างในคัมภีร์ต่างๆ) หรือเป็น อน ก็ตามที่ รูปสำเร็จก็ต้อง
เป็น อนธิวร ทั้งสิ้น (ไม่อาจเป็น อนธิวร ได้เด็ดขาด เพราะขาดหลักฐานและหลักการแห่งไวยากรณ์ที่จะทำให้สำเร็จเช่น
นั้นได้)

สรุปในตอนนี้อ่า เมื่อพิจารณาจากหลักฐาน, หลักฉันทลักษณ์ และหลักไวยากรณ์แล้ว ทั้ง ๒ คำนั้น มีรูปเป็น กตถุชลิ
และ อนธิวร ทั้งสิ้น มีความสอดคล้องและตรงกันทุกแห่ง ดังที่แม้ในอรรถกถาพุทธวงศ์ (หน้า ๑๗) ก็แสดงไว้ว่า

กตถุชลิติ กตถุชลิโก, อญชลิปุฎฐิ สิริสิ กตวาติ อตโถ. อนธิวรนติ
อจนตวโร อธิวโร นาสส อตถิติ อนธิวโร, น ตโต อธิโก วโร อตถิติ
อนธิวโร, อนุตตโรติ อตโถ, ต อนธิวโร.

ดังนั้น คำอาราธนาธรรมที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ที่เป็น กตถุชลิ อนธิวร ได้หลักฐานหรือหลักการมาอย่างไร จากคำถาม
ที่ได้ตั้งไว้แต่แรกว่า

๑. กตถุชลิ ต ซ่อนหน้าสระ อ ได้อย่างไร เป็นสนธิอะไร (หลักสนธิข้อไหน)
๒. อนธิวร เป็นปาฐะที่ถูกต้องหรือมีใช้ หรือไม่ (มีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่) นั้น สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนได้
หรือไม่เพียงใด

อย่างไรก็ตาม เพื่อไม่ให้บทความนี้ยืดเยื้อเกินไป ขอสรุปพันธงเด็ดขาดลงไปเลยว่า ทั้ง ๒ คำนั้น (กตถุชลิ อนธิวร)
ผิดทั้งฉันท ผิดทั้งไวยากรณ์ และที่สำคัญ ก็คือ (บาทที่ ๒ นั้น) ผิดจากพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นหลักฐานชั้นที่ ๑

สำหรับมูลเหตุในการแก้กันนั้น เข้าใจว่า ผู้แก้ไม่สามารถตรวจฉันทได้ จึงต้องการให้คาถานี้ เป็นอินทรวงศ์ทั้ง ๔ บาท จึงได้แก้จาก กตถุชลี อนธิวริ อยาจถ เป็น กตถุชลี อนธิวริ อยาจถ ซึ่งส่งผลให้

๑. ผิดฉันท (เดิมเป็นรูปจรัลาคาถา ไม่ใช่อินทรวงศ์) และ (ศัพท์) ไวยากรณ์ (ทำให้รูปภาษาเสียไป)
๒. ผิดจากพระไตรปิฎก (เป็นการแก้ไขพระไตรปิฎก) ดังกล่าวแล้ว

ผู้เขียนได้เคยนำเรื่องนี้ไปสอบถามท่านผู้รู้ ซึ่งหลายท่านก็เห็นพ้องตาม โดยเฉพาะท่านที่เคยศึกษาบาลีใหญ่ (บาลีไวยากรณ์ชั้นสูง กลุ่มสัททวิเสส มีคัมภีร์กัจจายนะเป็นต้น) ซึ่งท่านก็ได้ให้คำชี้แจงว่า พวกเราได้เห็นสิ่งที่ผิด กลายเป็นความถูกต้องไปแล้ว เป็นความนิยมผิดๆ ที่แพร่หลายไปนานแล้ว โดยส่วนตัวผู้เขียนเอง สมัยที่ยังศึกษาน้อย ก็ไม่เห็นว่าอะไรหรือตรงไหน เพราะได้กล่าวคำอาราธนาธรรมเช่นนั้นกันมานานแล้ว แต่เมื่อได้ศึกษามากขึ้น มีความรู้มากขึ้น ได้พบเห็นหลักฐานที่เชื่อถือได้ จึงได้พยายามเขียนบทความขึ้นหลายๆ เรื่อง เท่าที่สติปัญญาของตนเองมี (เช่น เรื่อง อณฺญ หรือ อณฺญา (พระอรหันต์ผล), อณฺชลี หรือ อณฺชลี, ปาลี ปาฬี หรือ ปาลี ปาฬี, อคฺคมกฺขายติ แยกเป็น อคฺค+อกฺขายติ หรือ อคฺโค+อกฺขายติ, ความหมายของมนุษย์ในมุมมองของนักนิรุกติศาสตร์ ฯลฯ) ทั้งนี้ก็เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องนั่นเอง (ส่วนใครจะเชื่อหรือไม่นั้นก็เป็นเรื่องของเขา)

อย่างไรก็ตาม มีบางท่านที่ไม่เห็นด้วยกับเรื่องนี้ (เรื่องคำอาราธนาธรรมนี้) พยายามชักแม่น้ำทั้ง ๕ มาอ้าง คล้ายๆ เพื่อแก้ต่างให้ โดยบอกว่า ไม่ได้เป็นคำที่นำมาจากพระไตรปิฎกบ้าง, ท่านผู้แก้คงไม่ได้ตั้งใจแก้ไขผิด แต่อาจมีเหตุผลของท่าน หรือมีความรู้ที่เราไม่รู้ถึง เพราะผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ตรวจชำระพระไตรปิฎก ล้วนแต่เป็นปราชญ์ คงไม่ใช่คนธรรมดาๆ แล้วจะผิดพลาดได้อย่างไร, คล้ายๆ กับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้บ้าง, เป็นระเบียบปฏิบัติที่คนหมู่มากได้ปฏิบัติ กันมาอย่างนี้นานแล้ว ก็ให้ปฏิบัติตามไปก่อนจนกว่าจะมีการประกาศใหม่บ้าง เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้บทความนี้จำต้องพูดถึง จึงขอให้ผู้อ่านได้อดทนอ่านต่อไปอีก

๑. ที่ว่า ไม่ได้เป็นคำที่นำมาจากพระไตรปิฎก นั้น ย่อมเป็นคำที่เลื่อนลอย ไม่มีหลักฐานใดๆ เป็นการคิดเอาเอง คำอาราธนาธรรม (ที่ถูกต้อง) เป็นคำที่มาจากพระไตรปิฎกแน่นอน แม้คัมภีร์อื่นๆ ที่เขียนอธิบายนั้น ก็เขียนไปตามนัยพระไตรปิฎก ให้มีความสอดคล้อง ไม่มีความขัดแย้งกับพระไตรปิฎกทั้งนั้น เมื่อพระไตรปิฎกเป็น กตถุชลี อนธิวริ คัมภีร์ต่างๆ ก็อธิบายคำที่มีในพระไตรปิฎกนี้ให้เข้าใจชัดเจน โดยการเอาคำในพระไตรปิฎกเป็นคำตั้งหรือเป็นคำหลัก แล้วเขียนอธิบายไป ไม่ใช่ไปแก้ไขคำที่มีในพระไตรปิฎก เพราะจะไม่สอดคล้องกัน ทั้งจะเป็นการบิดเบือนด้วย ซึ่งก็น่าจะเป็นเช่นนั้น

อนึ่ง ถ้าไม่ได้เป็นคำที่มาจากพระไตรปิฎกจริง ทำไม่จึงเหมือนพระไตรปิฎกถึง ๓ บาท แม้บาทที่ ๒ เอง รูปศัพท์รูปคำก็คล้ายอย่างมาก [แต่ไม่เหมือน เนื่องจากมีการแก้ไข ดัดแปลง (สิ่งที่ถูกอยู่แล้ว) ให้ผิดเพี้ยนไป] เหล่านี้ ส่อว่านำมาจากพระไตรปิฎกแน่นอน แต่มาแก้ไขนั่นเอง อย่างไรก็ตาม จากที่ได้ตรวจสอบดูพระไตรปิฎก รวมทั้งหลักฐานอื่นๆ (ที่เชื่อถือได้) ล้วนถูกต้องตรงกันทั้งสิ้น (ดูที่อ้างผ่านมา) และยิ่งถือว่าโชคดีที่ในพระไตรปิฎกนั้นไม่ได้มีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงใดๆ คงมีเฉพาะในมนต์พิธี และที่ใช้กันอย่างดาษดื่นทั่วไปเท่านั้น (จนกลายเป็นถูกต้องไปแล้ว)

ในเรื่องนี้ ผู้เขียนสันนิษฐานเป็นการส่วนตัวว่า ท่านผู้แก้ไขคนนั้น คงเข้าร่วมชำระพระไตรปิฎก พบเห็นคำเช่นนั้นแล้ว ไม่อาจตรวจสอบขณะฉันทได้ และต้องการแก้ไขดังกล่าวแล้ว แต่ไม่สามารถจะกระทำได้อันอาจเนื่องมาจากถูก

คัดค้านโดยคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเชี่ยวชาญในพระไตรปิฎกและคัมภีร์สหททาวิเสส (มีคัมภีร์กัจจายนะเป็นต้น) เมื่อไม่สามารถกระทำบนเวทีได้ ก็จำเป็นต้องเล่นนอกเวที โดยพยายามพูด/สอนให้ลูกศิษย์ที่มีความรู้ยังด้อยเห็นคล้อยตาม แล้วลูกศิษย์เหล่านั้น ก็ช่วยกันเผยแพร่จนเป็นที่นิยม ก็อาจเป็นได้ นี่เป็นเพียงการสันนิษฐานส่วนตัวเท่านั้น

หน้าที่ของพวกเรา ก็คือการจดจำ ศึกษา เล่าเรียน บอก กล่าว สอน และรักษาพระไตรปิฎก (และคัมภีร์อื่นๆ) เอาไว้ไม่ให้ตกหล่น วิปริต เลือนหาย (เท่าที่จะทำได้) แต่ไม่ใช่การไปแก้ไขพระไตรปิฎก โดยที่ตนไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญพอ การสังคายยานั้นเป็นสิ่งถูกต้องแล้ว แต่ต้องอาศัยกลุ่มคนที่มีความรู้แตกฉานเชี่ยวชาญจริงๆ ไม่เช่นนั้นแล้ว ก็จะกลายเป็นทำสิ่งที่ถูกต้องอยู่แล้วให้วิปริตผิดเพี้ยนไป โดยไม่รู้ตัวหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อันจะก่อให้เกิดสัทธรรมปฏิรูปนั่นเอง

๒. ที่ว่า ท่านผู้แก้คงไม่ได้ตั้งใจแก้ไขผิด แต่อาจมีเหตุผลของท่าน หรือมีความรู้ที่เราไม่รู้ไม่ถึงบ้าง เพราะผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ตรวจชำระพระไตรปิฎก ล้วนแต่เป็นปราชญ์ คงไม่ใช่คนธรรมดาๆ แล้วจะผิดพลาดได้อย่างไร เรื่องนี้ ผู้เขียนไม่อาจระบุเป็นตัวได้ แต่จะขอยกตัวอย่างประกอบเพียงกรณีเดียว คือ

ในหนังสือเล่มหนึ่ง ท่านผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายว่า คำว่า ปาลี นั้น เป็นอิตถิลิงค์ สำเร็จมาจาก ปาล ชาติ ในความรักษา ณี ปัจจัย วิเคราะห์ว่า พุทธวจนํ ปาเลตติ ปาลี (ภาษา)

จะสังเกตเห็นว่าคำว่า ปาลี นั้น เป็นอิตถิลิงค์ เพราะเป็นวิเสสนะของภาษา แต่มีรูปเป็น ปาลี ได้อย่างไร ในเมื่อหลักการในหนังสือของผู้แต่งเองนั้นแหละ ระบุชัดว่า ณี ปัจจัยนั้น (นามกิตก์) ถ้าเป็นอิตถิลิงค์ จะต้องมียุเป็น อินี เช่น ธรรมจารินี, พุทธจารินี เป็นต้น กลายเป็นว่าสิ่งที่พูดนั้น กลับขัดแย้งกับหลักการในหนังสือของตนเอง (จริงๆ แล้วความรู้ดังกล่าวนี้ได้เรียนได้สอนกันมาช้านานแล้ว แม้ผู้เขียนเองสมัย นั้นก็เรียนมาแบบนี้เช่นกัน เรียกว่า เป็นความรู้ที่ถ่ายทอดกันมาช้านานแล้ว)

แต่ผู้เขียนได้ตรวจสอบจากหลักฐานต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ

- พระคัมภีร์อภินันท์ปทีปิกา (พจนานุกรมภาษาบาลีที่เก่าแก่ที่สุด) คาทาที่ ๙๙๖ หน้า ๒๙,
- อภินันท์ปทีปิกากฎีกา (อธิบายคาทาที่ ๕๓๙) หน้า ๓๖๐,
- อภินันท์ปทีปิกาสูจิ หน้า ๖๒๕-๖๒๖,
- สหุทนีติ ชาติมูลา หน้า ๔๕๒-๔๕๓
- ชาติปทีปิกา หน้า ๒๓๘-๒๓๙,
- พระคัมภีร์ชาติวัตถสังคหปาฐนิสสยะ หน้า ๒๔๑-๒๔๓,
- ปาลี-สยาม อภินันท์ หน้า ๒๖๕,
- พทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต หน้า ๕๒๖,
- พระบาฬีลิปิกกรม ภาค ๒ หน้า ๑๑๗๖ และ ๑๑๘๒,
- พจนานุกรมมคธ-ไทย หน้า ๔๘๘-๔๘๙,
- คัมภีร์อภินันท์ปทีปิกา [๕๓๙] หน้า ๖๕๗,
- อภินันท์ปทีปิกาวินิยา ปลายิกา นาม อตถโยชนา ภาค ๑ หน้า ๒๘๒ และ ๔๗๑,

- อนุวาทิมัคคัลลาน ๑๙๘ (สูตร อลลยาทโย) หน้า ๓๓, และ
- อนุวาทิมัคคัลลาน ๒๒๘ (สูตร ปาโต พี) หน้า ๓๗

พบว่าส่วนใหญ่ใช้เป็น ปาลี หรือ ปาฬี ซึ่งเป็น อี การันต์ อิตถิลิงค์ (แจกอย่าง รตติ) สำเร็จมาจาก ปา (รักษา) + ลิ, ปา + พี, ปาล + อี, ปาล + ลิ (ลบ ล) และ ป + อาลี (“ระเบียบคำที่พุทธาภิณฑิตประกาศ”)

ส่วนที่เป็น ปาลี หรือ ปาฬี (อีการันต์) นั้น ไม่พบที่ใช้ มีเพียงใน อนุวาทิมัคคัลลาน ๑๙๘ (สูตร อลลยาทโย) หน้า ๓๓ เท่านั้นที่แสดงเป็น ปาลี แล้วว่าถ้าลง อี ปัจจัย ก็เป็น ปาลี (โปรดค้นจาก หลักฐานที่อ้าง)

ส่วนในภาษาไทย (คำไทย) ใช้เป็น บาลี เช่น ภาษาบาลี หรือ บาฬี (คำเก่า) เช่น สถาบันบาฬีศึกษาพุทธโฆส เป็นต้น (ทั้งสองคำใช้ บ แทน ป)

ในที่นี้ จึงพอสรุปได้ว่า คำว่า “บาลี” นั้น ตรงกับภาษาบาลีจริงๆ ว่า ปาลี หรือ ปาฬี (อี การันต์) ส่วนที่เป็น ปาลี (อีการันต์) ก็มี (ดูที่อ้าง) และไม่ควรเห็นเป็น ณี ปัจจัยตามไวยากรณ์บางเล่มที่แสดงไว้นั้น เพราะจากหลักฐานที่อ้างมาทั้งหมด ยังไม่พบว่าท่านแสดงเป็น ณี ปัจจัยเลย

อย่างไรก็ตาม ในภาษาบาลีนั้น การจะใช้ว่า ปาลี หรือ ปาฬี ก็ไม่แปลกกันนัก เพราะในคัมภีร์รูปสัทธิปกรณ์ (หน้า ๑๙) กล่าวไว้ว่า ลหนามวิเสโส แปลว่า ล และ พ ไม่แปลกกัน คือไม่ต่างกัน หมายถึงใช้แทนกันได้ ดังที่แม้ใน ธาตุบัพที่ปีกา หน้า ๒๓๙ (เชิงอรรถ) หลวงเทพ ธรรมานุกิษฐ์ (ทวี ธรรมธัช ป.๙) ก็เขียนไว้ว่า ที่ปราชญ์โบราณเขียนเป็น ปาฬี ก็โดยได้นัยจากตำราศัพทศาสตร์ ที่บอกให้แปลง ล เป็น พ ดังนี้ ว่าทางเหตุผลก็อาจเป็นว่า ปาลี เป็น คำธรรมดา เมื่อเป็นชื่อของพระปริยัติธรรมคือพระพุทธรูป ก็แปลงเป็น พ เสีย หมายถึงเป็นที่เคารพหรือเป็นพิเศษ คล้ายคำ อภุฎกถา ซึ่งที่จริงก็คือ อตถกถา นั้นแล แต่แปลงเป็น ภูฐ เสีย ก็เพื่อให้เป็นพิเศษแปลกจากคำธรรมดา ซึ่งในบัดนี้ก็ยังใช้เช่นนั้น

เทียบในภาษาอังกฤษ คำที่เป็นอสาธารณนาม เขาก็ใช้อักษรใหญ่เหมือนกัน แต่ปราชญ์ชาวตะวันตกนิยมใช้ตามรูปเดิม คือ ปาลี ถึงได้แต่งพจนานุกรม เรียกว่า Pali Dictionary เป็นต้น ปราชญ์ในเมืองไทยก็อนุโลมตาม จึงกลับใช้เป็น ปาลี เพื่อให้สม่ำเสมอ หรือที่เรียกว่าเป็นแบบสากล แต่ก็ไม่ควรกลับใช้เป็น ปาฬี อีก (ผู้แต่ง)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงตั้งคำถามขึ้นว่า การที่อาจารย์เหล่านั้นแต่งหนังสือ/สอนความรู้ดังกล่าวแล้ว (อธิบายเรื่องภาษาบาลีว่า มาจากคำ (บาลี) ว่า ปาลี (อิตถิลิงค์) สำเร็จมาจาก ปาล ธาตุ ณี ปัจจัย) จนหนังสือได้รับความนิยมนิยมอย่างแพร่หลาย หรือการถ่ายทอดความรู้ที่ผิดๆ โดยไม่ได้ศึกษาถึงหลักฐานที่มาที่ไปอย่างละเอียด [แต่คนส่วนมาก (ที่ไม่ค่อยรู้) ก็ยอมรับกัน] เป็นการกระทำของนักปราชญ์หรือ? เป็นความผิดพลาดหรือความไม่รู้ของผู้ที่คนยกให้เป็นปราชญ์หรือไม่? แล้วเราจะบอกว่า ท่านผู้แก่งั้นไม่ได้ตั้งใจแก้ไขผิด แต่อาจมีเหตุผลของท่าน หรือมีความรู้ที่เราไม่รู้ถึงบ้าง เพราะผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ตรวจชำระพระไตรปิฎก ล้วนแต่เป็นปราชญ์ คงไม่ใช่คนธรรมดาๆ แล้วจะผิดพลาดได้อย่างไร? นั้นถูกต้องหรือ? ยิ่งกว่านั้น เมื่อจะยกย่องปราชญ์เหล่านั้น แล้วดูหมิ่นความรู้ของตัวเอง (ที่ไม่รู้จริงๆ) ก็พยายามยกตัวอย่างที่ตนก็ไม่สามารถจะให้คำตอบได้แน่ชัด (เนื่องจากการเอาบางเรื่องที่เราไม่รู้เป็นเกณฑ์/เป็นตัวอย่าง) เช่น

บทสวดพาหุง ที่เป็น ภาตฺเต ชยมงฺคลานิ โดยกล่าวว่าผู้แต่งบทพาหุงนั้นเป็นปราชญ์ คงเป็นไปได้ที่จะมีเจตนาแต่ง

ให้ผิด แต่เป็นเพราะตัวเราเองนั่นแหละที่ไม่รู้หรือรู้ไม่ถึงตัวท่านท่านนั่นเอง เพราะฉะนั้นเราจะบอกว่าท่านแต่งผิดไม่ได้ แม้จะเป็นเช่นนั้นก็จริง แต่เกี่ยวกับคำอาราธนาธรรมนั้นเป็นคำที่มีหลักฐานชัดเจนแน่นอนตรวจสอบค้นได้ (โดยเฉพาะ พระไตรปิฎก) ทั้งยังมีคำอธิบายมารองรับ ทั้งจากอรรถกถา คัมภีร์ฉันท และวิธีแห่งไวยากรณ์ เรากลับไม่ยึดถือสิ่งที่ถูก ต้องมีหลักฐานชัดเจนอยู่แล้ว แต่กลับไปหยิบยก/ยึดถือเอาคำที่ผิดจากหลักฐานและหลักการทั้งปวง ก็ดูน่าหดหู่ใจ

ส่วนคำว่า ภาตุ เต ชยมงคลานิ นั้น แน่นนอนที่สุดที่เราต้องตรวจสอบกันให้ชัดเจน ทั้งในแง่หลักฐาน (แต่เข้าใจว่าคงไม่ได้ นำมาจากพระไตรปิฎก) และวิธีแห่งไวยากรณ์ทั้งหลายเสียก่อน トラาปใดที่เรายังหาหลักฐาน/หลักการไม่ได้ ก็ยังไม่ ควรตัดสินลงไปว่าถูกหรือผิด แต่กรณีคำอาราธนาธรรมนั้นสามารถตัดสินได้เลย เพราะมีความชัดเจนดังกล่าวแล้ว

๓. ที่ว่า “คล้ายๆ กับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานที่มีการเปลี่ยนแปลงได้” ต้องทำความเข้าใจกันว่า พระไตรปิฎก กับ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน นั้น มีความแตกต่างกัน พระไตรปิฎก โดยเฉพาะฉบับบาลี ที่คนไทยเรานับถือนั้น (ฉบับของเถรวาท) คือ ฉบับเดิมแท้ เก่าแก่ และสมบูรณ์ที่สุด แทบไม่ต้องแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง อะไรอีกในเรื่องนี้ นักปราชญ์ได้กล่าวไว้ว่า พระไตรปิฎกภาษาบาลีของเถรวาทนี้ เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นคำสอนดั้งเดิม แท้ของพระพุทธเจ้า เก่าแก่ที่สุดเท่าที่จะสืบหาได้ แล้วรักษากันมาอย่างเคร่งครัด ทั้งแม่นยำที่สุดและครบถ้วนที่สุด... เรื่องที่ว่า พระไตรปิฎกบาลีเก่าแก่ เดิมแท้ ครบถ้วนที่สุดนี้เป็นที่รู้และยอมรับกันทั่ว แต่ที่ก้าวไปไกลกว่านั้น ก็คือ การที่ ปราชญ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งในประเทศมหายานเอง ยอมรับด้วยว่าคัมภีร์ของตนไม่ใช่พุทธพจน์แท้จริง จนกระทั่งเห็นว่าจะ ต้องหันมาศึกษาพระไตรปิฎกของเถรวาทด้วย... (ดู พระธรรมปิฎก, กรณีธรรมกาย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒, หน้า ๑๕-๑๘)

เมื่อเป็นที่ยอมรับกันดังกล่าวแล้ว ก็เรียกว่าพระไตรปิฎกนั้นมีความสมบูรณ์ จนไม่ต้องไปแก้ไขหรือปรับปรุงอะไรเพิ่มเติมกันอีก อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกนั้นเมื่อคัดลอกต่อๆ กันมา หากเกรงว่าอาจจะมีการผิดเพี้ยนตกหล่น ท่าน (นักปราชญ์ทั้งหลาย) ก็คอยตรวจสอบกันอยู่เสมอๆ เวลาที่ประชุมกันตรวจสอบเป็นครั้งใหญ่ๆ อย่างที่เรียกว่า “สังคายนา” ครั้งหนึ่งๆ ก็รวบรวมเอาพระไตรปิฎกบาลีที่มีอยู่ในประเทศต่างๆ ทั้งหลายมาตรวจชำระโดยสอบทานกัน แต่ต้องเข้าใจว่า พระสงฆ์ที่ร่วมทำสังคายนานั้น ไม่ใช่มาคัดแปลงถ้อยคำหรือข้อความใดๆ ในพระไตรปิฎก เพราะความ มุ่งหมายอยู่ที่รักษาของเดิมไว้ให้แม่นยำบริสุทธิ์บริบูรณ์ที่สุด (ถ้าใครขึ้นแทรกอะไรเข้าไป ก็เรียกว่า เป็นสังกรรมปฏิรูป คือของเทียมหรือของปลอม) ดังนั้น ถ้าพบอะไรแปลกกันในต่างฉบับแม้แต่เล็กน้อยที่สุด เช่น อักษรต่างกันตัวเดียว อย่าง จ หรือ ว ท่านก็จะทำเชิงอรรถบอกไว้ว่า ฉบับนั้น มี จ ฉบับนี้มี ว ... (พระธรรมปิฎก, เล่มเดียวกัน, หน้า ๑๑๓-๑๑๔)

ดังนั้น ในการพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้งนั้น โอกาสที่จะถูกแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะที่เป็นตัวเนื้อแท้ นั้น มีน้อยเต็มที อย่างที่ท่านในระยะเวลาหลังๆ นอกเหนือจากการสอบทานกันแล้ว ก็มีการจัดรูปเล่ม จัดย่อหน้า วรรคตอน ตั้งหัวข้อ เป็นต้น

ตรงข้ามกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานนั้น ยังมีความบกพร่องอยู่มาก ยังไม่มีข้อยุติที่สมบูรณ์ที่สุด (เพราะถ้า สมบูรณ์ที่สุดแล้ว ก็คงไม่ต้องมีฉบับใหม่ขึ้นมาอีก) ดังนั้น ในการพิมพ์แต่ละครั้งจึงมีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

(ไม่ใช่แค่รูปเล่ม ย่อหน้า ฯลฯ) ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขเนื้อหา (เช่น การกำหนดค่านิยม), อักษรวิธี หรือการเขียนสะกด การันต์ต่างๆ (อย่างเช่น จันทรเพ็ญ เป็น จันทรเพ็ญ, สรรเสริญ เป็น สรรเสริญ เป็นต้น อันเป็นเรื่องของวิวัฒนาการของการเขียนหรือภาษา) หรือการอ่านหรือการบอกเสียงอ่าน เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว ก็ยังมีการเพิ่มเติมสอดแทรกอื่นๆ อีกมากมาย [จนพจนานุกรมฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๕๒ พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ.๒๕๕๖) มีความหนาถึง ๑,๔๐๐ กว่าหน้า] เรียกได้ว่ากว่าจะมาถึงฉบับปัจจุบันนี้ได้ ก็มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง เพิ่มเติมมาหลายยุคหลายสมัย (ก่อนหน้านั้น ก็ปรากฏว่ามีพจนานุกรมอื่นๆ เกิดขึ้นมามากมาย) เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า พระไตรปิฎก กับ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (รวมทั้งฉบับอื่นๆ ด้วย) มีความแตกต่างกัน เพราะพระไตรปิฎกนั้น แม้จะคัดลอกหรือถ่ายทอดกันมาเป็นร้อยๆ ปี (และต่อไปอีก) ก็มีการแก้ไขตัดทอนหรือเพิ่มเติมสอดแทรกเข้าน้อยมาก มีแต่จะช่วยกันรักษาของเดิมเอาไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในขณะที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (รวมทั้งฉบับอื่นๆ) มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงอยู่ตลอดเวลาตั้งกล่าวแล้ว (และคาดว่าจะมีการกระทำต่อไปอีก)

อย่างไรก็ดี พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานนั้น นับว่าน่าสรรเสริญที่พยายามปรับปรุงให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ อยู่เสมอ โดยมีนักปราชญ์หลายท่านช่วยกันจัดทำ บางท่าน (เช่น ศ.(พิเศษ) จำนงค์ ทองประเสริฐ) ก็ได้พยายามอย่างยิ่งยวดที่จะให้คนไทยใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง ไม่ผิดเพี้ยน ไม่เป็นภาษาวิบัติ ดังจะเห็นได้จากงานเขียนของท่าน (เช่นบทความ เรื่องภาษา) ออกมาเผยแพร่สู่สาธารณชนนั้น

๔. ที่ว่า “เป็นระเบียบปฏิบัติที่คนหมู่มากได้ปฏิบัติกันมาอย่างนี้นานแล้ว ก็ให้ปฏิบัติตามไปก่อนจนกว่าจะมีการประกาศใหม่” จริงๆ แล้วไม่ใช่ระเบียบปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการประกาศออกมาเป็นระเบียบปฏิบัติในลักษณะของคำสั่งก็ตาม ซึ่งผู้เขียนยังไม่เคยเห็นว่ามีการประกาศใช้เป็นระเบียบปฏิบัติในใดๆ รวมทั้งในกองทัพบก กองทัพเรือ หรือ กองทัพอากาศ พบแต่อยู่ในรูปของหนังสือ เช่น มนต์พิธี หรือที่ปฏิบัติๆ กันมา (แต่ไม่ได้ประกาศออกมาเป็นคำสั่ง) แท้จริงแล้ว เป็นข้อปฏิบัติผิดๆ ที่คนในวงการชาวพุทธ โดยเฉพาะในประเทศไทยเราได้ปฏิบัติกันมาช้านานแล้ว ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่านานแค่ไหน ถึงร้อยปีหรือไม่ จนกลายเป็นสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่ได้ยอมรับกันว่าถูกต้องไปแล้ว หรือไม่เห็นว่าจะผิดตรงไหน ทั้งไม่มีใครมีความคิดหรือความกล้าหาญที่จะแก้ไข จนเลยตามเลยมา ซึ่งก็คิดว่าอีกนานแค่ไหน เราจึงเปลี่ยนแปลงตรงนี้ได้ (จะมีการประกาศให้ปฏิบัติกันเมื่อไร) พูดถึงตรงนี้เอง จึงอยากฝากถึงนักวิชาการศาสนาทั้งหลาย (ที่มีความรู้จริง) ว่าทำไมพวกเราจึงไม่มีความกล้าหาญพอที่จะเป็นผู้นำเขาได้ ในเมื่อได้พบหลักฐานที่ชัดเจนถึงเพียงนี้แล้ว แทนที่เราจะเป็นผู้นำเขา กลับต้องเป็นผู้เดินตามผู้อื่น ทั้งๆ ที่รู้แก็ว่าผู้นำนั้นไม่ถูกต้อง หรือเป็นเพราะเรามีความรู้ยังไม่ดีพอที่จะกระทำเช่นนั้นคือเป็นผู้นำเขาได้

เมื่อท่านทั้งหลายได้อ่านบทความนี้จบลงแล้ว จะมีความคิดเห็นเป็นประการใดนั้น ก็ไม่อาจทราบได้ แต่สำหรับผู้เขียนแล้ว มีความเห็นว่าไม่อยากจะเห็นเรื่องนี้ผ่านพ้นไปเฉยๆ โดยไม่มีผลใดๆ ได้แต่หวังอยู่บ้างว่า ถ้าหากเป็นไปได้ ก็อาจนำเสนอถึงนักปราชญ์ทั้งหลายหรือผู้อยู่เบื้องบน ที่มีบทบาทสำคัญ ได้รับรู้รับทราบข้อเท็จจริงแล้วพิจารณาเห็นชอบด้วย และทำให้เรื่องนี้กลายเป็นรูปธรรมขึ้นมา ส่วนผู้เขียนก็มีหน้าที่หรือทำได้เพียงเขียนชี้แจงไปตามหลักวิชาการเท่านั้น เขียนมาพอสมควร เห็นควรยุติเพียงเท่านี้ เปิดโอกาสให้ผู้รู้ท่านอื่นๆ ได้ค้นคว้าคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อื่นๆ รวมทั้งคัมภีร์สหาวีเสสอย่างทั่วถึง แล้ววินิจฉัยสิ่งที่ยังเป็นปัญหา หรือยังเป็นที่ยังสงสัย เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาภาษาบาลี ทั้งจะเป็นประโยชน์แก่สังคมประเทศชาติในวงกว้างต่อไป

เรียน บรรณาธิการ [นิตยสารนาวิกศาสตร์]

เนื่องจากบทความนี้ มีคำบาลีมาเกี่ยวข้องจำนวนมาก ดังนั้น ถ้ามีความประสงค์จะพิมพ์ พึงระวังให้มาก เพราะคำบาลีต้องพิมพ์ให้ถูกต้อง เช่น กตณชลิ, กตอณชลิ, หรือ น น (สังเกต ว่า มีจุดข้างล่าง กับไม่มี) เป็นต้น เหล่านี้ ล้วนมีความสำคัญ ถ้าอย่างไร หากบทความนี้ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ ก่อนตีพิมพ์ควรให้เจ้าของบทความได้ตรวจอย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่ง

ด้วยความนับถือ

ร.ต.สุรเชษฐ์ ทองแมน

กอส.ยศ.ทร. (53636)

(เจ้าของบทความ “เส้นทางจากพระ(มหา) มาสู่ทหาร”)

ที่มา: <http://www.navy.mi.th/navic/document/880308c.html>